

МАҲАЛЛИЙ БЮДЖЕТ ДАРОМАДЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Соатова Нодира Бобохановна

Тошкент молия институти

“Молия” кафедраси доценти, (PhD)

Маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини тубдан мустаҳкамлаш ва номарказлаштириш асосида ҳудудларни комплекс ривожлантиришни барқарор молиялаштириш, бюджетлараро муносабатларни янада такомиллаштириш, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг молиявий эркинлигини кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга кўмаклашиш, янги иш жойлари яратиш ҳамда аҳоли бандлигини таъминлаш, муҳандислик-коммуникация, йўл-транспорт ва ижтимоий инфратузилмани жадал ривожлантириш ҳисобига солиқ салоҳиятини кенгайтириш бўйича аниқ мақсадга йўналтирилган чора-тадбирларни амалга оширишда уларнинг масъулиятини оширишни таъминлаш асосий мақсадимиздир.

Мазкур вазифаларнинг бажарилиши маҳаллий бюджетлар солиқли даромад базаларини мустаҳкамлашда муҳим аҳамият касб этади ва унинг долзарблигини белгилайди. Маҳаллий бюджетлар даромад сиёсатининг муҳим йўналишлари

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги “2022-2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармонида мувофиқ ҳудудларда тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, ишсизлик ва камбағалликни қисқартириш бўйича мавжуд тузилмалар фаолиятини такомиллаштириш ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 июндаги «Маҳаллий бюджетларни шакллантиришда жойлардаги давлат ҳокимияти органларининг ваколатларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5075-сонли Фармони белгиланган устувор вазифалар ижросини таъминлаш борасида маҳаллий бюджетлар солиқли даромад базаларини тубдан мустаҳкамлаш, унинг юқори турувчи бюджетлар ажратмаларига қарамлигини қисқартириш мақсадида маҳаллий бюджетларни комплекс ривожлантириш барқарор молиялаштирилишини таъминлаш, марказ бюджетига қарамликни кескин камайтириш, бюджетлараро муносабатларни тубдан ислоҳ қилиш орқали маҳаллий бюджетлар маблағларини бошқаришда жойлардаги давлат ҳокимияти органларининг мустақил иш олиб боришини кучайтириш мамлакат бюджет сиёсатининг асосий вазифалари этиб белгиланган

Юқорида кўрсатиб ўтилганлардан келиб чиқиб шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, маҳаллий бошқарув органлари фаолиятининг асосий принципларидан бири унинг молиявий мустақиллиги бўлиб, маҳаллий бюджетлар солиқли

даромад базаларини мустаҳкамламасдан, унинг имкониятлари даражаси етарлилигини таъминламасдан, мазкур принципга риоя қилиш мумкин эмас. Шу боисдан, маҳаллий бюджетларнинг солиқли даромадлар базасини мустаҳкамлаш ҳамда барқарор даромад сиёсати мотивацияси муҳим аҳамиятга эга.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

Маҳаллий бюджетларнинг солиқли даромад базаларини мустаҳкамлаш ва уни такомиллаштириш бўйича иқтисодчи олимлар ва мутахассислар томонидан ўзларининг тадқиқотларида ва халқаро конференцияларда фикр ва муҳозаларини келтириб ўтишган. Мамлакатимизнинг баъзи бир иқтисодчилари солиқларни миллий даромадни тақсимлаш воситаси сифатида ифодалашга ҳаракат қилганлар. Жумладан, «солиқлар – миллий даромадни тақсимлаш ва қайта тақсимлаш жараёнида унинг бир қисмини давлат ихтиёрига олиш шаклидир». Проф. О.Олимжоновнинг фикрича, солиқнинг қўйидагича таърифланиши уларнинг моҳияти кенгроқ очиб беради: «Солиқлар давлат ва жамиятнинг пул маблағларига бўлган эҳтиёжини қондириш мақсадида қонун томонидан белгилаб қўйилган ҳажмда ва ўрнатилган муддатда жисмоний ва ҳуқуқий шахслардан давлат ихтиёрига мажбурий равишда ундириб олинган тўловлардир» Фикримизча, солиқларга берилган мана шу таъриф уларнинг моҳиятини кенгроқ очиб беради.

Ёш иқтисодчи олим ва мутахассислардан бири Р.Шомуродов умумлаштирилган ҳолда солиқларга шундай таъриф берган: «Солиқлар давлат харажатларини қоплаш учун пул маблағларига бўлган эҳтиёжини тўла қондириш ва унинг иқтисодиётга аралашувини таъминлаш мақсадида юридик ва жисмоний шахслардан мажбурий равишда, қайтариб бермаслик шarti билан қонуний тартибда бюджетларга ундирилмаган мажбурий тўловлардир». Келтирилган ушбу таърифда ҳам солиқларнинг моҳияти очиб берилган. Бу хилдаги фикрларнинг мавжудлиги солиқларнинг иқтисодий моҳиятини чеклаб қўяди. Солиқлар моҳиятини асослашда принципиал ёндашмоқ керак ва бу борада Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти И.Каримовнинг «Ўзбекистон буюк келажак сари» асарида «аввало солиқ тизими ўзига хос вазифани – фискал (ҳазинани тўлдириш), қайта тақсимлаш ва рағбатлантириш вазифасини тўла даражада бажариши керак» деб алоҳида таъкидлаб ўтилиши диққатга моликдир.

Солиқларга берилган бундай таъриф, солиқларнинг моҳиятини очиб беришда унинг вазифаларидан келиб чиқиш зарурлигини кўрсатади. Солиқлар давлат бюджетини тўлдиришнинг муҳим омилларидан бўлиб, бюджет даромад қисмини энг муҳим вазифаларни ҳал этиш учун зарур миқдорда маблағ билан таъминлаши лозим. Шунингдек, солиқлар ЯИМнинг бир қисмини қайта тақсимлайди ва аҳолини ижтимоий ҳимоялашни таъминлашда бевосита иштирок этади.

Тадқиқот методикаси.

Маҳаллий бюджетларнинг солиқли даромад базаларини мустаҳкамлаш ва уни такомиллаштириш бўйича мавжуд бўлган илмий тадқиқотларни ўрганиш, маҳаллий бюджет даромадлари таркибини қиёсий солиштириш, статистик маълумотларни ўрганиш ва иқтисодий жиҳатдан таққослаш ва таҳлил қилиш, мантиқий фикрлаш, илмий абстракциялаш, маълумотни гурухлаш, анализ ва синтез, индукция ва дедукция усулларидан кенг фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар.

Маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини тубдан мустаҳкамлаш ва номарказлаштириш асосида ҳудудларни комплекс ривожлантиришни барқарор молиялаштириш, бюджетлараро муносабатларни янада такомиллаштириш, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг молиявий эркинлигини кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга кўмаклашиш, янги иш жойлари яратиш ҳамда аҳоли бандлигини таъминлаш, муҳандислик-коммуникация, йўл-транспорт ва ижтимоий инфратузилмани жадал ривожлантириш ҳисобига солиқ салоҳиятини кенгайтириш бўйича аниқ мақсадга йўналтирилган чора-тадбирларни амалга оширишда уларнинг масъулиятини оширишни таъминлаш асосий мақсадимиздир.

Иқтисодиётни модернизациялашнинг ҳозирги даврида ҳудудларни молиявий барқарорлигини таъминлашда маҳаллий бюджетларнинг аҳамияти янада ортмоқдаки, ушбу мақсадда маҳаллий бюджетларни даромадлар базасини мустаҳкамлаш муҳим аҳамият касб этади.

Ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида бюджет масаласи жуда муҳим ва мураккаб масала бўлиб ҳисобланади. Ҳар бир ҳудуднинг ривожини, аҳолисининг турмуш шароитини, ижтимоий ҳимоя, кам таъминланган оила ва шахсларни етарли даражада ижтимоий ҳимоя қилиш, ҳар бир ҳудуддаги давлат ҳокимияти органларининг молиявий масалаларини тўғри ҳал қила билишга боғлиқдир.

Маҳаллий бюджетларнинг даромад потенциалини ҳудуддаги кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш (солиққа тортиш тизимини ва солиқларнинг бириктирилиши тартибини такомиллаштириш орқали), солиқсиз тушумлар улушини кўпайтириш мақсадида ер ва кўчмас мулкларни ижрага бериш тартибини такомиллаштириш, турли йўналишларда (жумладан, инфраструктура соҳаси бўйича) маҳаллий давлат органлари ва хусусий сектор шерикчилигини йўлга қўйиш, шу билан бир қаторда муниципал уй-жой қуришга йўналтирилган муниципал облигацияларни чиқариш, олинган даромад ҳисобидан инфратузилмани ривожлантиришга инвестиция қилиш ҳамда ҳудудлар даражасидаги давлат уй-жой сиёсати ва аҳолининг кам таъминланган қисмига молиявий ёрдам бериш ва қулай шарт-шароит яратишга йўналтириш орқали ошириш мумкин. Шу билан бирга, ҳудудларнинг демографик кўрсаткичлари ва уларнинг ўзгаришларини ҳисобга олган ҳолда тақсимланиш меъёрларини ишлаб чиқиш ҳамда солиқли даромадларни ҳам вертикал, ҳам

горизонтал тақсимлаш, яъни алоҳида ҳудудлар бюджетларига бир қатор солиқларнинг ўтказиб берилиши механизлари қўлланилиши муҳим ҳисобланади. Илк бор, “2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан республика бюджети харажатлари вазирлик ва идоралар кесимида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари томонидан, маҳаллий бюджетлар харажатлари эса халқ депутатлари маҳаллий кенгашлари томонидан тасдиқланиши белгилаб қўйилди.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фаолиятига бевосита боғлиқ бўлган ҳамда тўлиқ маҳаллий бюджетлар ихтиёрида қолдириладиган даромад турлари кенгайтирилди. 2020 йилдан бошлаб барча давлат мақсадли жамғармалари ва четдан жалб қилинган ташқи қарз маблағлари ҳисобидан амалга ошириладиган давлат харажатлари консолидациялашган давлат бюджетига акс эттирилиб, бюджет қамрови ва очиқлиги даражаси кучайтирилди. Халқаро стандартларга мувофиқ умумий фискал баланснинг ҳисобини юритиш йўлга қўйилди. Чунки маҳаллий бюджетлар барқарор даромад базаларига эга бўлса, улар хизмат қилувчи маҳаллий ҳудудлар доирасида иқтисодий ислохотларни молиявий жиҳатдан таъминлашда муаммолар бўлмайди ҳамда мавжуд муаммолар осонлик билан ҳал этилади.

Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар ўзига хос тарзда классификация қилинади. Бунда улар давлат ҳокимияти органлари ва маҳаллий ўз-ўзини бошқариш органлари ваколатига, ўзларининг фискаль аҳамиятига ва амал қилиш даврига қараб иккига бўлиниши мумкин: 1) қонунчилик ҳокимият органи томонидан жорий этиладиган ва мамлакатнинг барча ҳудудларида амал қиладиган маҳаллий солиқлар ва йиғимлар; 2) маҳаллий ўз-ўзини бошқариш органларининг қарорига мувофиқ жорий этиладиган маҳаллий солиқлар ва йиғимлар. Бюджет муносабатларини тартибга солишда хусусан, маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини таъминлашда олдин харажат меъёрлари режалаштирилади ва шунга мос равишда даромадлар мувофиқлаштирилади ҳамда шунинг баробарида маҳаллий бюджетлар баланслигини таъминлашга эришилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 июнда “Маҳаллий бюджетларни шакллантиришда жойлардаги давлат ҳокимияти органларининг ваколатларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПФ-5075-сон Фармони қабул қилинди. Фармонга асосан ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, аҳолининг турмуш даражасини ошириш, маҳаллий бюджетни шакллантириш ва назорат қилиш бўйича уларнинг масъулиятини кучайтириш, аҳолининг реал даромадлари, турмуш даражаси ва сифатини ошириш мақсадида ҳудудларни комплекс ривожлантиришни барқарор молиялаштирилишини таъминлаш, марказ бюджетига қарамликни кескин камайтириш, бюджетлараро муносабатларни тубдан ислоҳ қилиш орқали маҳаллий бюджетлар

маблағларини бошқаришда жойлардаги давлат ҳокимияти органларининг мустақил иш олиб боришини кучайтириш мамлакат бюджет сиёсатининг асосий вазифалари этиб белгиланди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги “2022-2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармони ва «Маҳаллий бюджетларни шакллантиришда жойлардаги давлат ҳокимияти органларининг ваколатларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2017 йил 7 июндаги ПФ-5075-сон фармонларини ижро этиш юзасидан, шунингдек маҳаллий бюджетларнинг даромадлар базасини кенгайтириш ва янги ижтимоий лойиҳаларни амалга ошириш учун қўшимча маблағларни жалб қилиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси “Маҳаллий бюджетларнинг даромадлар базасини кенгайтириш захираларини аниқлаш ишларини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” 2017 йил 29 июнда 445-сонқарор қабул қилди. Қарор асосида молия органлари ва давлат солиқ хизмати органлари, шунингдек маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органларининг Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетига тушумларни кўпайтиришга ва солиқ солинадиган базани кенгайтиришга йўналтирилган ишларини такомиллаштириш борасидаги фаолиятини тартибга солиш ва ўзаро ҳамкорлик қилиш тартиби тўғрисидаги Вақтинчалик низом қабул қилинди. Вақтинчалик низом доирасида Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раисининг, вилоятлар, туманлар (шаҳарлар) ҳокимларининг биринчи ўринбосарлари давлат солиқ хизмати, молия органлари ва бошқа тегишли маҳаллий органлар ҳамда тижорат банклари билан биргаликда ҳар бир туман (шаҳар)нинг ўзига хос хусусияти ва салоҳиятидан келиб чиққан ҳолда қўшимча манбаларни излаш ва шу асосда маҳаллий бюджет даромадлари базасини кенгайтириш йўли билан Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети даромадлари параметрларини сўзсиз бажариш бўйича фаолият мувофиқлаштирилган ҳолда амалга оширилиши кўзда тутилди. Бу борада қабул қилинган кейинги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 13 декабрда ПФ-5283-сонли “Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг молиявий эркинлигини ошириш, маҳаллий бюджетларга тушумларнинг тўлиқлигини таъминлаш бўйича солиқ ва молия органлари жавобгарлигини кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” Фармони маҳаллий бюджетлар даражасида солиқ-бюджет сиёсатининг устувор вазифаларини белгилаб берди. Жумладан:

-солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг аниқ турларини уларга бириктириб қўйиш орқали маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини тубдан мустаҳкамлаш;

-вилоятлар, шаҳар ва туман бюджетларини субвенсиядан чиқариш, уларнинг юқори турувчи бюджетлар ажратмаларига бўлган карамлигини босқичма-босқич қисқартириш, бунинг асосида ҳудудларни ижтимоий-

иқтисодий ривожлантириш масалаларини ҳал этишда маҳаллий давлат ҳокимияти органлари эркинлиги ва масъулиятини ошириш;

-маҳаллий бюджетларнинг даромадларини ошириш учун тизимли асосда кўшимча резервларни аниқлаб бориш;

-маҳаллий бюджетлар даромадлар базасини мустаҳкамлаш ҳамда харажатларининг тасдиқланган параметрларини ўз вақтида, мақсадли молиялаштириш, ижтимоий соҳа объектлари ва инфратузилмани янада ривожлантириш ва тегишли даражада сақлаб туришни таъминлаш устидан маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, молия ва солиқ органларининг жавобгарлигини кучайтириш.

Мамлакат солиқ тизимидаги муаммолар иқтисодиётни эркинлаштириш ва модернизациялашнинг чуқурлашиб боришига мутаносиб равишда босқичма-босқич бартараф этиб борилмоқда. Мамлакатимиз Президенти таъкидлаганидек, “Макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва иқтисодий ўсишнинг юқори суръатларини сақлаб қолиш, жумладан, Давлат бюджети барча даражада мутаносиб, миллий валюта ва ички бозордаги нарх даражаси барқарор бўлишини таъминлаш – энг муҳим устувор вазифамиздир.

Ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида бюджет масаласи жуда муҳим ва мураккаб масала бўлиб ҳисобланади. Ҳар бир ҳудуднинг ривожини, аҳолисининг турмуш шароити, ижтимоий ҳимоя, кам таъминланган оила ва шахсларни етарли даражада ижтимоий ҳимоя қилиш, ҳар бир ҳудуддаги давлат ҳокимияти органларининг молиявий масалаларини тўғри ҳал қила билишга боғлиқдир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги “2022-2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармонида асосан, иқтисодиётни янада ривожлантириш ва либераллаштиришга йўналтирилган макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш, миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, макроиқтисодий мутаносибликни сақлаш, қабул қилинган ўрта муддатли дастурлар асосида таркибий ва институтсионал ўзгаришларни чуқурлаштириш ҳисобига ялпи ички маҳсулотнинг барқарор юқори ўсиш суръатларини таъминлаш, харажатларнинг ижтимоий йўналтирилганини сақлаб қолган ҳолда Давлат бюджетининг барча даражаларида мутаносибликни таъминлаш, маҳаллий бюджетларнинг даромад қисмини мустаҳкамлашга қаратилган бюджетлараро муносабатларни такомиллаштириш, солиқ юкини камайтириш ва солиққа тортиш тизимини соддалаштириш сиёсатини давом эттириш, солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш ва тегишли рағбатлантирувчи чораларни кенгайтириш, инвестициявий муҳитни яхшилаш орқали мамлакатимиз иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига хорижий сармояларни фаол жалб этишга алоҳида эътибор қаратилди.

Бугунги кунда мамлакатимизда бюджет ва ижтимоий сиёсатнинг уйғунлигини таъминлаш мақсадида молия тизимининг соҳаларини, жумладан бюджет тизимини ва айниқса, унинг таркибий қисми ҳисобланган маҳаллий бюджетларни самарали бошқариш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу ҳолат давлат ижтимоий сиёсатининг жойлардаги ижобий ижросини таъминлаш, шунингдек ҳудудий иқтисодиёт муаммолари кескинлашувининг олдини олишни ҳамда маҳаллий бюджетлар ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг кенгайиб бориши шароитида уларнинг молиявий мустақиллигини таъминлаш учун замин яратади. Шунингдек бугунги кунда давлатимиз раҳбари томонидан қабул қилинаётган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар улар даромадлари барқарорлигини таъминлашга қаратилгандир.

Даромад сиёсатини ишлаб чиқишда бюджет тизимида солиқ ва тўловларни мобилизация қилиш бўйича ҳудудлар имкониятларини объектив баҳолаш, маҳаллий бюджет даромадларининг шаклланиш механизмларига таъсир этувчи омиллар самарадорлигини ошириш ва юзага келиши мумкин бўлган салбий ижтимоий-иқтисодий оқибатларни баҳолаш муҳим аҳамият касб этади.

2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида маҳаллий бюджет даромадлари базасини ошириш, уларнинг молиявий мустақиллигини таъминлаш, маҳаллий бюджетларнинг даромад қисмини мустаҳкамлашга қаратилган бюджетлараро муносабатларни такомиллаштириш, ҳудудлар, туман ҳамда шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ҳолда ижтимоий-иқтисодий тараққий эттириш, инвестиция муҳитини яхшилаш орқали ҳудудларга хорижий сармояларни фаол жалб этиш каби устувор вазифалар белгиланган бўлиб, мазкур вазифаларни таъминлашда ривожланган давлатлар илғор тажрибасини ўрганиш, уларнинг ижобий натижаларини республикада қўллаш муҳим масала ҳисобланади.

2020 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва халқ депутатлари маҳаллий кенгашларининг бюджет соҳасидаги ваколатларини кенгайтириш, бюджет маблағларини тақсимловчиларнинг масъулиятини янада ошириш, маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантириш ва маблағларидан фойдаланишда маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг эркинлигини таъминлашга қаратилган янги бюджет тизими жорий этилмоқда.

Маҳаллий бюджетлар солиқли даромад базаларини мустаҳкамлаш орқали молиявий ресурслар салоҳиятини ошириш ҳамда маҳаллий бюджетлар барқарорлигини таъминлашнинг муҳим омилларидан бири ҳисобланади.

Хулоса ва таклифлар

Маҳаллий бюджетлар даражасида солиқли даромад сиёсатининг устувор вазифалари этиб белгиланди:

1. Депутатлик ва жамоатчилик назоратини кенг жалб қилган ҳолда, маҳаллий бюджетларни шакллантиришнинг шаффофлигини ва унинг бажарилиши устидан назоратни таъминлаш.

2. Маҳаллий бюджетларнинг даромадларини ошириш учун тизимлилик асосида кўшимча резервларни аниқлаб бориш;

3. Маҳаллий бюджетлар даромад базаларини мустаҳкамлаш ҳамда харажатларнинг тасдиқланган параметрларини ўз вақтида, мақсадли молиялаштириш, ижтимоий соҳа объектлари ва инфратузилмани янада ривожлантириш ва тегишли даражада сақлаб туришни таъминлаш устидан маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, молия ва солиқ органларининг жавобгарлигини кучайтириш;

Юқоридагилардан келиб чиқиб шуни хулоса қилиш мумкинки, Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотларнинг самарадорлиги ва натижавийлиги маҳаллий бюджетларни ўз вақтида ва зарур миқдорда молиявий маблағ билан таъминлаш, маҳаллий бюджетларнинг даромад манбалари ҳажмини ошириш, хусусан, бу борада маҳаллий ҳокимият органларининг бюджет ижросини таъминлашдаги манфаатдорлигини кенгайтириш, маҳаллий бюджетлар ижроси жараёнида кенг жамоатчилик фикри ва иштирокини таъминлаш муҳим устувор аҳамият касб этади. Хусусан:

янги ўрнатилаётган тартибга кўра, даромадлар манбалари ва харажатлар турлари кесимида, Қорақалпоғистон Республикаси бюджети, вилоятлар, Тошкент шаҳри ва республика туманларининг (шаҳарларининг) маҳаллий бюджетлари параметрлари, шунингдек, маҳаллий бюджетларнинг даромадларини ошириш резервларини аниқлаш бўйича ҳисоб-китоб кўрсаткичлари Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгесида, вилоятлар, Тошкент шаҳри ва республика туманлари (шаҳарлари) халқ депутатлари Кенгашлари сессияларида йил чораклари кесимида атрофлича кўриб чиқилади ва тасдиқланади.

-иқтисодиётда янги иш ўринларининг яратилиши ва бандликнинг таъминланиши маҳаллий бюджет даромадларининг кўпайишига олиб келади; корхоналар сонининг кўпайиши маҳаллий бюджетнинг солиқли даромадларини бирмунча камайишига олиб келади; вилоятга жалб қилинадиган инвестициялар ҳажмининг ошиши маҳаллий бюджет даромадларининг ошишига сезиларли даражада таъсир кўрсатади.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги “2022-2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” ПФ-60-сонли Фармони. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 июндаги «Маҳаллий бюджетларни шакллантиришда жойлардаги давлат ҳокимияти органларининг ваколатларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5075-сонли Фармони.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 13 декабрдаги «Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг молиявий эркинлигини ошириш, маҳаллий бюджетларга тушумларнинг тўлиқлигини таъминлаш бўйича солиқ ва молия органлари жавобгарлигини кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-5283–сонли Фармони.
4. Nodira Soatova. Directions for strengthening the tax revenue base of local budgets. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues-Peer Reviewed Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047
5. Soatova N. LOCAL BUDGETS DIRECTIONS FOR STRENGTHENING TAX INCOME BASES. Economics and education. 2021 Aug 30 (4): 159-167.
6. Soatova, Nodira (2021) "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS," International Finance and Accounting: Vol. 2021: Iss. 4, Article 9. <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2021/iss4/9>
7. Nuralievich, Sultanov Sherali, and Soatova Nodira Bobokhanovna. "Issues Of Strengthening Taxable Revenue Bases Of Local Budgets." Journal of Positive School Psychology 6.9 (2022): 4301-4308.
8. Bobokhanovna, Nodira Soatova, and Sherali Sulstonov Nuraliyevich. "Local Budgets Mechanisms for Strengthening Tax Income Bases." Czech Journal of Multidisciplinary Innovations 4 (2022): 25-37.
9. Khotamjon Kobulov, Sherzod Jalilov, Sherali Sultanov, Nodira Soatova. Modeling the processes of forming a strategy for the revenue potential of local budgets // Journal of Advanced Research in Dynamic and Control Systems. VOLUME 12, ISSUE 6. 2020. DOI: 10.5373 / JARDCS / V12I6 / S20201161. Pages: 1210-1216
10. Tokhir Malikov, Sherzod Jalilov, Khotamjon Kobulov, Sherali Sulstonov. Methodological approaches to assessing and forecasting the tax potential of the region // Turkish Journal of Computer and Mathematics Education Vol.12 No.11 (2021), May 2021, p. 7056-7060
11. Sherali Sulstonov Nuraliyevich, & Nodira Soatova Bobokhanovna. (2022). Ways of Fund Market Development in Uzbekistan. Eurasian Scientific Herald, 7, Page 13-21.
12. Sulstonov, Sherali, ET AL. "Development ways of stock market in Uzbekistan (in the case of "TASHKENT" republican stock exchange)." Journal of Critical Reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
13. Sulstonov Sh.N. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'llari. Iqtisodiyot va ta'lim / 2022-yil 5-son. 185-bet.

14. Sherali Sultonov. Directions of state regulation of the stock market. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues - Peer Reviewed Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047
15. Sultonov, Sherali, and Nodira Soatova. "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS." 湖南大学学报 (自然科学版) 49.12 (2022).
16. Sultonov Sherali, et al. "Development ways of stock market in uzbekistan (in the case of "tashkent" republican stock exchange)." journal of critical reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
17. Sherali Sultonov Nuraliyevich, & Nodira Soatova Bobokhanovna. (2022). Ways of Fund Market Development in Uzbekistan. Eurasian Scientific Herald, 7, Page 13-21.
18. Sultonov, Sherali, ET AL. "Development ways of stock market in Uzbekistan (in the case of "TASHKENT" republican stock exchange)." Journal of Critical Reviews 7.11 (2020): 1476-1482.
19. Sultonov Sh.N. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'llari. Iqtisodiyot va ta'lim / 2022-yil 5-son. 185-bet.
20. Sherali Sultonov. Directions of state regulation of the stock market. EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues - Peer Reviewed Journal. Volume: 9 | Issue: 2 | February 2021 | Journal DOI : 10.36713/epra0713 | SJIF Impact Factor (2021): 8.047
21. Sultonov, Sherali, and Nodira Soatova. "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS." 湖南大学学报 (自然科学版) 49.12 (2022).
22. Khotamjon Kobulov, Sherzod Jalilov, Sherali Sultanov, Nodira Soatova. Modeling the processes of forming a strategy for the revenue potential of local budgets // Journal of Advanced Research in Dynamic and Control Systems. VOLUME 12, ISSUE 6. 2020. DOI: 10.5373 / JARDCS / V12I6 / S20201161. Pages: 1210-1216
23. Tokhir Malikov, Sherzod Jalilov, Khotamjon Kobulov, Sherali Sultonov. Methodological approaches to assessing and forecasting the tax potential of the region // Turkish Journal of Computer and Mathematics Education Vol.12 No.11 (2021), May 2021, p. 7056-7060
24. Soatova N. LOCAL BUDGETS DIRECTIONS FOR STRENGTHENING TAX INCOME BASES. Economics and education. 2021 Aug 30 (4): 159-167.
25. Soatova, Nodira (2021) "FACTORS STRENGTHENING THE TAX BASE OF LOCAL BUDGETS," International Finance and Accounting: Vol. 2021: Iss. 4, Article 9. <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2021/iss4/9>
26. Nuralievich, Sultanov Sherali, and Soatova Nodira Bobokhanovna. "Issues Of Strengthening Taxable Revenue Bases Of Local Budgets." Journal of Positive School Psychology 6.9 (2022): 4301-4308.

27. Bobokhanovna, Nodira Soatova, and Sherali Sulstonov Nuraliyevich. "Local Budgets Mechanisms for Strengthening Tax Income Bases." *Czech Journal of Multidisciplinary Innovations* 4 (2022): 25-37.